hann Guðsvilja í eina boðorðinu kjærleikanum (Jh. 13,34; Ró. 13,10). Það er hin mikli munur á milli Mós. og Krists, að Lausnarinn byrjaði ekki einstök boð, heldur opinberar hann í sjer sjálfum Guðsviljann, hann ber hann fram, af því hann þekkir hann eins og Faðirinn; Lausnarinn er lögmálsins lifandi uppfylling = opinberun, hefur eintómur lögmálið í sjer sjálfum, þarsem Mós. kunngjörði það, sem honum var opinberað. Hin kristilega siðfræði hefur því ekki það mið, að leiða lögmálið í sundur, í útlistandi skylduboð, heldur er mið hennar, að sýna upprunið til lögmálsins, að sýna hvaðan þessi samband við aðalatriði lífsins. — Á einn veg hafa menn skipt skylduboðunum, í skyldur við Guð og sjálfan sig og náungann; Skyldur við Guð, hafa menn þrír ennþanum, að því leiti, sem skuld, sem þær skuldbindi mann við hann, sem hin æðsta löggjafa; þær eru skyldurnar einungis skoðaðar í trúarinnar ljósi (trúarskyldur). Skyldur við náungann, þegar maðurinn hefur tillit til fjelagsins fyrir utan sig, eða einstaka menn. Við sjálfan sig, þegar maðurinn skoðar sig sjálfan, sem einstakling, skoðar sinn eigin mann, skuldbundinn við hinn innri mann. — Menn hafa enn fremur skipt skyldunum í veikandi og bjóðandi, fullkomnar og ófullkomnar, en þessar skiptingar skyldnanna hafa einungis tillit til framsins, en ekki innihaldsins, fullkomnar, sem undir öllum kringumstæðum verður fullnægt. — Menn skipta öðru skyldunum í skyldurnar hinnar fyrri töflu og hinnar síðari. Það fyrra sinni hvarvetna sjer skyldunnar við Guð, það síðara skyldunnar við náungann. Jafnvel þó 10 lagaboðorðin, innihaldi fullkomlega allann kjarna Mósesarlögmáls, þá gjöra þau þó ekki nærri einganum innihald hinnar kristilega siðafræði, því líf kristinna manna innihaldur mörg atriði, sem lögmál gamlatestam. var ekki á: Boðorð gamlatestam. eru líka framsett hamandi (veikandi), þar finnst ekki hugmyndin um heiður, skyldunnar við sjálfan sig, en þar er nefna leiti áhendan (einungis Lev. 19,18). Menn hafa sagt að allar skyldur væru skyldur við Guð; þetta er að vísu satt, að allt líf mannsins á að hafa sína siðferðu rætur í trúnni og meðvitundinni við Guð; en á hinn máti má taka þennan sannleika framm of einstaklings, eins og gamlatestam. þar voru allar skyldur framm beinlínis, sem skyldur við Jehóva, allar skyldur eru þar trúarskyldur. Þar er ekki gjört að því, að eins atriði lífsins hafa sitt eigið svið fyrir sig, þessvegna má maðurinn ekki skoða allar skyldur beinlínis, sem trúarskyldur, þó þær hafi sínar siðferðu rætur í trúnni, heldur verður maðurinn að skoða þær sem skyldur við eitthvað annað. Sömuleiðis hafa menn tekið framm, þó ranglega, að það væri skyldur einungis með tilliti til sjálfs sín (Kant), og væri því ekki trúarskyldur. Því sem maðurinn hefur trúarskyldur við (sagði Kant) hann er hvorki persónu skylduboðarinn, hann er að nokkruleiti þiggjandi. Þessvegna gjöra menn tala ekki um skyldur við Guð, maðurinn skoðar einungis sjálfann sig, ef hann fylgir ekki skyldukröfunum. Þessi skoðun er gjört eftir því, að þetta er persónulega samfjelag, milli Guðs og manna. Guð vill í lögmálinu hafa manni vera sína, svo maðurinn sje hvílandi heilags anda, með syndinni hryggir maðurinn heilagann anda (Nítsag spekker[?])! Það er þessvegna ekki einungis synd á móti honum sjálfum, heldur og Guði; Skyldur við hann, hefur maðurinn svo sannarlega, sem persónulega eining er milli Guðs og manna eða samfjelag; Menn hafa talað um skyldur manns við náttúruna. Í eiginlegum skilningi gjörir maðurinn einungis haft skyldur við anda, við það sjálfsvitandi, þarsem vitji er á báðar hliðar; beinlínis gjörir maðurinn ekki haft skyldur við náttúruna, en með tilliti til hennar; maðurinn hefur skyldu við þá hugsjón, sem birtist í ríki náttúrunnar, eða hárinu því gegnum náttúruna, skyldur við anda; maðurinn á að virða það skipulag, sem birtist í náttúrunni, því hún er opinberun skapara[?] Guðs speki. Þessvegna er maðurinn skuldbundinn, í tilliti til náttúrunnar, þannig að hann má nota hana á þann hátt, að hann ekki vanbrúki hana, heldur sje þessi brúkun samkvæm skaparans eigin lögmáli; þannig eru skyldur við dýrin, því lífið birtist í þeim, eins á maðurinn að virða og [?] en helzt náttúrunnar, og enginn maður gjörir sú þannig brúkið til sinnar [?].

29. grein. Samviskan.

er ótvíræðanlegt frá hugmyndinni um skyldu. Sem hæfilegleiki hjá mönnunum, upprunalega meðvitund um Guðslögmál, sem það gáfi; í samviskunni kemur það ljósast fram, að lögmálið er mannsins sanna vera, en þó eitthvað annað, en manns eigin vilji. Það góða birtist í samviskunni, bæði sem hugskotsins sanna lögmál, og Guðlegt lögmál, sem hverjum heilbrigðum manni á siðanna verður að vera skiljanlegt. Í hinni siðferðislegu meðvitund, er maðurinn sjer meðvitandi um Guð, sjálfan sig (sjálfs sín) og samfjelagsins, eins verður og að skoða samviskuna, í sambandinu við þetta þrennt, til að gjöra sjer, hvað hugmynd hennar er. Fyrst lýsir

samviskan meðvitund manns með sjálfum sjer um það góða; en það góða er ekki einungis lögmál, fyrir hann einstakann, heldur skapar lögmálið sjer fjelag, sem það er hin algilda siðferðislega regla, lögmálið er einnig fjelagsins lögmál. Þetta lögmál hlýtur einnig að lýsa sjer í samviskunni, og þetta atriði, hún verður að lýsa sjer sem meðvitund, um hið siðferðislega góða í fjelagi manna. Samvizka hvers einstaks hlýtur að vera sameinuð annara manna samvizku, hafa í sjer "Subj" og "Obj" atriði. Sú siðferðislega meðvitund, sem eins og gjöringjit[?] í gegnum samfjelagið, sameinast sjer anda hinns siðferðislega fjelags, hlýtur að vera hreinlari og áreiðanlegri en sú, sem stendur ein sjer. En hið siðferðislega fjelag er þó ekki hin æðsti eða síðasti löggjafi. Þó meðvitund þess sje skírkari, en hvers einstaks manns. Menn hljóta að leita til æðri vissu, til að fá hina siðferðislegu fullkomnu vissu, ef meðvitundin eða samvizkan sje óbrigðul, hlýtur hún að hafa Guðsanda vitnisburð með sjer, og þá fyrst gjörir hún verið óbrigðul, bæði þess eina og alls fjelagsins, þegar hún er samhljóða hinn æðsta löggjafa andanum. Sérinvenlegst[?] um hana er hinir sig Guðs vitnisburð, en þeirra siðferðislega meðvitund er ekki óbrigðul, af því þeir slíta sig lausa frá fjelagsins meðvitund, og það sem þeir kalla vitnisburð andans, er optast ekki annað, en mannlegt heilaspuni. Þeir rífa sig lausa frá Krists fjelagi, hin kirkjunni, sem þó er áreiðanleg vissa — áreiðanlegri —, en meðvitund persónu sinnar einstaka; en hvorki gjörir hverjum einstökum óskeikult, og kirkjan sjálf óskeikul. Hin síðasta siðferðisleg vissa fyrir sannleikanum, er Kristur sjálfur og andi hans í honum og manns eins og [?]-inhverd. hin algjörða opinberaða meðvitund um hið góða, hann hefur ekki einungis siðferðislega meðvitund, heldur er hann hin sanni vegurinn og sannleikurinn. Ef hin mannlega atriði (hið einstaka) í samvizkunni er einnað afhvíkið[?], þá verður meðvitundin sjálf hlýðingjalega[?] hin falir þá ekkinat[?] nema sig sjálfa, hún afrækir með honum hindri alla aðra sem hafa frábrugðna skoðun, annar afvegur er þessvegna gagnstæður, þegar samvizkan er á ríkji sjálfsleg í apa[?], maðurinn leitar skjólugt af samvizkunni fyrir utan sig, hlýðir blint öðrum og álítur annara, og gjörir eftir því, að menn leggja afhvíkið í það atriði meðvitundarinnar, sem er á siðferðislegu fjelagi; þá kemur lögmálið eins og útvortis lögmál, utanað manni, maðurinn hefur þar meðvitundina um það góða í kirkjufjelagsinnanum. Kathólsku, þar bjóður "auctoritas" kirkjunnar samvizku sjerhvers manns einstaks. Í Prótistanda-kirkjunni, er Kristur einn játaður, sem óbrigðul regla fyrir samvizkuna. Óbrigðul samvizka, eptir hugmynd sinni, skoðuð eins og hæfilegleiki, en annað er það, hvað hún er í raun og veru. Í raunninni er samvizkan rýr eða fjær sannleikanum hjá hverjum manni; Að hún er upprunalega hæfilegleiki, að þekkja gott og illt, er einganveginn sönnun fyrir því, að hún sje óbrigðul, hinni er eins háttað og tilfinningunni, hún gjörir bæði vegið sáu og ásáun, eptir því sem hefur sameinað sjer meir eða minna sannleikann. Hjá öllum er því samvizkan skeikandi meira eða minna, einginn gjörir haft fyrir sig samvizku sína, nema Kristur einn, því einginn, með náttúrlegum gáfum, gjörir haft hana hreina að öllu og óbrigðula í hverju lífsins atriði, og allri lífsheildinni, nema hann einn, af því hann var án syndar, eptir því sem af honum er sagt!. Af er það almenn setning, að aðrir eigi að fylgja ekki, en samvizku sinni, en þessi setning hér undantekningalega gildi, eptir því, sem hverseins samvizka hefur sannleikans vitnisburð með sjer. Hver einstakur gjörir því að eins fylgt samvizku sinni, á móti meðvitund annara, þegar hann hefur Krists vitnisburð með sjer; þegar svo stendur á, þá gildir sú setning: "fremur ber að hlýða Guði, en mönnunum." þegar hann er meðvitandi sjer um Guðsanda vitnisburð. Þetta kemur framm hjá Postulanum Páli, og reyndar hjá þeim öllum Postulunum, og hjá Lúth. Þegar sannleikans andi, vitnar með hinum einstaka, á móti meðvitund allra annara. Þegar maður talar um hina skjótkjandi[?] samvizku, hjá hverjum einstökum, þá eru tveir aðalatriðir, skjalkingarleysi og hin vaknandi samvizka. Hið efsta stig hinns fyrra er samviskuleisið, þarsem að vizu vantar ekki þekkingu skyldunnar, heldur skortur viljanns, að sketur að skyldunnie[?]. Lægri stig eru hjáleiningarleysi og skjálkingarleysi, þarsem maðurinn álítur sig ekki bundinn boðunum skyldunnar, hann kann að álíta sig bíðanna sannmann, en ekki sannann, samvizka hans er vakandi sumstaðar en ekki sumstaðar, þessvegna allir orðn meir eða minna. Hin vakandi samvizka, gjörir komið skorðunum framm eins og dygð, samviskusemi, nákvæmni í því, að uppfylla skyldur sínar, t. a. m. vorkænni, í sambandi við aðra, að vera ekki vægðarlaus = þrjózkur við alla, gjöra ekki náunganum hvíld. Þó gjörir samviskan í nákvæmann reikning við sjálfa sig, leggur brenni sinn undir dómsúrskurð, að aldreigi verðar það fyrst. Þegar meðvitund mannsins er á sjúklega veiki, og kemst aldrei að neinni vissu, svo maðurinn vildi helst ákvarða sig. ef það væri honum mögulegt —.